

qir. sign / 23.5 / 9.39
23.6 / 2.5.27
28.8 / 8.9.16.35
IKKUNA - JA OVIPUURUSTUKSET

LINNANTUPA E 201

Seinäinventointi, Helena Hoviniemi 1970

Yleiskuva:

Linnantupa E 201 sijaitsee Kirkko- ja Eerikintornin välisen itäsiiven toisessa kerroksessa. Sen alapuolella ovat kellarit E 101 ja E 103 sekä porttikäytävä E 102. Tasolta +86.00 mitattuna on Linnantuvan itäseinän pituus 1880 cm, eteläseinän 550 cm, länsiseinän 1893 cm ja pohjoisseinän 732 cm. Linnantuvan puulattia oli ennen purkamista vuonna 1970 tasolla + 84.25. Luoteisnurkassa pohjoisseinän edessä on peruskalliosta näkyvis- sä 80 - 190 cm:n leveydeltä ja se ulottuu tasolla + 85.00 - 85.05 asti. Inventointi ulottuu noin tason + 88.00 korkeuteen asti.

Peruskallion tasolta johtavat ovet huoneeseen A 101 sekä Keskuskierre- portaisiin D. Länsiseinällä on kaksi ikkunasyvennyttä, joista pohjoi- sempi on 1700-luvulla ollut ovena. Tällöin luoteisnurkassa sijaitseva ovi oli umpeenmuurattuna. Itäseinässä on kasarmirakennukseen vievä ovi- aukko, joka on puhkaistu todennäköisesti vuosina 1938-1939 tehtyjen kor- jausten yhteydessä. Eteläseinustalla huoneen lounaisnurkassa ovat ta- kan jäännökset.

Pohjoisseinä:

Pohjoisseinä on muurattu peruskalliolle, jota on paljaana näkyvissä luoteisnurkasta huoneeseen A 101 johtavan oviaukon länsipieleen asti ts. 390 cm:n pituudelta. Oviaukon länsipielestä itäseinään asti noin 350 cm:n pituudelta on pohjoisseinän alaosan edusta kahteen tasoon por- rastettua harmaakivimuurausta, josta on tarkempi selostus Linnantuvan lattiankaivauskertomuksessa. Seinämuuraus alkaa tasolta + 85.00 - 85.05 sekä peruskallion että porrastetun harmaakivimuurauksen kohdalla. Poh- joisseinä on muurattu liitteeseen itäseinän kanssa, mutta se ei ole liitteessä länsiseinään, vaan se päättyy länsiseinän pintaan tasojen + 85.00 ja + 86.55 välillä. Tasosta + 86.55 ylöspäin ovat pohjois- ja länsiseinä muuratut heikosti liitteisiksi, mikä ei kuitenkaan merkit- se seinien saman aikaista muuraamista, johon taas pohjois- ja itäseinän liitteisyys viittaa.

Pohjois- ja itäseinän saman aikaisesta muurauksesta todistaa seinien liitteisyyden lisäksi se, että pohjoisseinän holvikannan itäpää kuu- luu samaan sarjaan itäseinän pohjoisimman holvikannan kanssa.

Pohjoisseinän holvikanta alkaa seinän itänurkassa tasolta + 85.45 ja päättyy 140 cm länsinurkasta itään tasolle + 86.53. Holvikannan laki ulottuu noin tasolle + 88.50 asti ts. Linnantuvan katon yläpuolelle. Holvikannan syvyys mitattuna seinäpinnasta vaihtelee 18 cm:stä 32 cm:iin.

Pohjoisseinällä huoneeseen A 101 johtavan oviaukon itäpieli on 232 cm:n päässä Linnantuvan itänurkasta. Oviaukko keskimäärin 110 cm leveä, itäpielessä 205 cm, keskellä 235 cm ja länsipielessä 218 cm korkea. Oviaukon laki on holvattu harmaasta liuskekivistä segmenttikaariseksi. Oviaukon pielet ovat samaa muurausta kuin pohjoisseinäkin ts. erillisiä pielejä ei ole. (ks. liite 1).

Pohjoisseinä on muurattu harmaasta luonnon- ja lohkokivistä. Kivet on pyritty muuraamaan varveittain, vaikkakin kivien erikokoisuus on sitä jonkin verran haitannut kuten Linnantuvan muissakin seinissä. Pohjoisseinän muurauslaasti on kokoomukseltaan saman tapaista kuin huoneen A 101 muurauslaasti. Se on väriltään vaalean kellanruskeaa ja melko kovaa. Laastissa on kalkin lisäksi sekä karkeaa että hienoa hiekkaa (1-3 mm), sepeliä (3-10 mm) ja tiilen siruja. Kivien välien saumaukseen käytetty laasti on huomattavasti uudempaa sisältäen kalkin lisäksi sementtiä, karkeaa hiekkaa, pieniä kiviä (raekoko 1-3 mm) ja hyvin vähän tiilen siruja.

Itäseinä:

Linnantuvan itäseinä on muurattu harmaasta luonnon- ja lohkokivistä. Itäseinän muurauslaasti on samaa, jota on käytetty E 202:n itäseinässä. Se on kellertävän ruskeaa kalkkilaastia, jonka kiviaines on karkeaa (3-10 mm:n sepeliä).*

Itäseinässä on pohjoisimp^{pana} kolmen holvilähdön sarja, joka ulottuu pohjoisnurkasta 1050 cm etelään (ks. liite 2).

Näistä holvinlähdeistä pohjoisin, joka liitteessä on merkitty I:ksi, on ainoa ehjänä säilynyt. Sen lakikorkeus on tasolla +87.45. Todennäköisesti II ja III holvikanta ovat ulottuneet samalle korkeudelle, mutta II:n holvikannan eteläpuolisko on hävinnyt kasarmiin johtavan oviaukon puhkaisun yhteydessä ja III holvikannan yläosa on tasosta + 87.25 ylöspäin hävinnyt seinän uudelleenmuurauksen yhteydessä..

I holvikannan pohjoispää alkaa tasosta + 85.08 ja eteläpää + 85.06. II holvikannan pohjoispää alkaa tasosta + 84.02 ja eteläpää on, kuten edellä on mainittu, hävinnyt oviaukon puhkaisun yhteydessä. Holvikannan säilynyt pohjoispuolisko nousee tasolle + 87.26 asti. III holvikannan etelä- ja pohjoispää alkaa tasosta + 83.85 ja päättyvät tasolle

* Itäseinän lähtö n. 500-550 cm:n päässä pohjoisnurkasta etelään kerkin tasolta + 86.65-86.80 ylöspäin on uutta, myöhemmin korjattua muurausta, jossa on laastissa käytetty myös sementtiä, vaikkakin puukivillä.

+ 86.65, josta ylöspäin seinä on uutta muurausta, mahdollisesti 1900-luvun alkupuolelta. Holvikantojen syvyys seinäpinnasta mitattuna vaihtelee 11 cm:stä 23 cm:iin.

IV holvinkanta, joka alkaa 265 cm päästä etelänurkasta ja jatkuu edelleen itäseinässä ohi eteläseinän pohjoispinnan, poikkeaa huomattavasti edellä mainituista kolmesta holvikannasta. IV holvikannan pohjoispää alkaa tasosta +83.63, josta 95 cm ylöspäin on holvin nurkkalähtöä, joka tasosta + 84.63 muuttuu varsinaiseksi itäseinän holvikannaksi. Tämän holvikannan eteläseinän sisään jäänyt eteläinen pää alkaa tasolta + 84.68. Holvikannan laki korkeimmillaan ulottuu tasolle + 85.97. Holvikannan syvyys on 18 - 24 cm.

III holvikannan eteläpuolella ja IV holvikannan pohjoispuolella on kahden itä-länsisuuntaisen väliseinän tartuntojen jäljet, joiden sijainti on merkitty liitteeseen 2. Väliseinien tartunnat ovat alunperin tarkoitettut käytävän E 102 pohjois- ja eteläseinien korottamiseen. Rakennussuunnitelmissa tapahtuneiden muutosten johdosta on käytävän E 102 pohjois- ja eteläseinät muurattu vain linnantuvan lattian korkeuteen asti ja tartunnat jätetty käyttämättä. Näistä kahdesta väliseinätartunnasta eteläisempi ulottuu noin tasolle + 86.83 ja pohjoisempi + 87.08, mistä ylöspäin seinä on uutta muurausta. Väliseinätartunnat ovat kumpikin noin 150 - 170 cm levyisiä. Ne on merkitty liitteeseen 2 kirjaimella A ja B.

Itäseinällä 530 cm pohjoispäästä etelään sijaitsee 160 cm leveä ja 243 cm korkea kasarmiin johtava oviaukko, jonka nykyisessä asussaan on venäläisistä tiilistä muurattu ja jonka pieliä on paikattu 1900-luvun tiilillä. Oviaukkoa ei ole ainakaan nykyisessä muodossaan tehty itäseinään, vaan sen tilalla on saattanut olla kapeampi oviaukko, jota myöhemmin levennettäessä on hävitetty II holvikannan laki ja eteläpuolisko kokonaan.

Oviaukon eteläpielestä noin 160 cm etelään on läpi seinän ulottuva tiilipaikkaus, joka on leveimmillään 145 cm ja korkeimmillaan noin 125 cm. Tiilipaikkaus on tasojen + 84.30 ja 85.60 välillä. Tiilipaikkaus särkee osittain III holvikannan eteläpäästä.

Itäseinä on pietty lattiasta noin tasolle + 85.45 asti muualta paitsi tiilipaikkauksen kohdalta.

Eteläseinä:

Eteläseinä ei ole minkäänlaisessa liitteessä itäseinään Linnankuvan

E 201 tai huoneen E 202 puolella. Sen sijaan se on täydessä muurausliitteessä länsiseinään. Eteläseinä on muurattu melko selvästi varveittain harmaista luonnon- ja lohkokivistä. Muuraukseen käytetty laasti on samaa kuin länsiseinässäkin. Se on kovaa, kellertävän ruskeaa kalkkilaastia, jossa on kalkin lisäksi hiesua, karkeaa hiekkaa ja sepeliä (5-10 mm). Seinää on myöhemmin saumattu kovalla valkealla kalkkilaastilla, jossa on karkeaa hiekkaa (2 mm raekoko) ja sepeliä 4-8 mm).

Eteläseinällä on takan jäännökset. Takka on samaa muurausta kuin etelä- ja länsiseinäkin. Takan pohja on tasolla + 83.84 ja siten se on sijainnut noin 18-21 cm tarkoitettua lattiapintaa ylempänä. Lattiatasoista on tarkempi selvitys lattiankaivauskertomuksessa.

Takan korkeus on ollut pohjasta lakeen 375 cm. Koska takan pohja on sektorin muotoinen, on sen leveys pielestä toiseen n. 172 cm ja säde n. 35 cm. (ks. tarkemmin E 201:n tutkimuspohja sign. 23.5./39).

Takasta on säilynyt vain osa etelä- ja länsiseinään liitteeseen muuratuista kivistä sekä laki. Takasta ei ole säilynyt luonnonkivistä hormimiyhteyttä vaan ainoastaan uudempi tiilestä muurattu hormi, josta on selostus Kuninkaansalista 1969 tehdyissä tutkimuksissa.

Eteläseinä, josta ilmenee takan sijainti punaisella rajattuna on liitteessä 3.

Länsiseinä:

Länsiseinältä puuttuvat alunperinkin itäseinällä oleville holvikannoille ja väliseinälähdöille vastikkeet, joten seinä on rakennussuunnitelmissa tapahtuneiden muutosten jälkeen tehty.

Seinää inventoitaessa kesäkuussa 1970 siinä oli kaksi ikkunasyvennystä ja keskuskierreportaisiin johtava oviaukko. Seinä on muurattu harmaista luonnon- ja lohkokivistä. Muuraus- ja saumauslaasti on samaa kuin eteläseinässäkin. Seinämuuraus on epätasaista eivätkä kivet ole varveittain muurattuja.

Ikkunasyvennysten kattoholvit ovat muuratut kovalla tummahkon ruskealla kalkkilaastilla, jossa on runsaasti pieniä kiviä (raekoko 3-10 mm). Myöhemmin on niiden kattoholvien saumausta ja osittain muuraustakin korjattu lähes valkealla ja melko lujalla kalkkilaastilla, jossa on runsaasti 2-3 mm kokoisia kiviä. Kummankin ikkunasyvennyksen kattoholvi on maalattu violetinruskealla maalilla, jota on sivelty sekä edellä mainitun uuden kalkkirappauksen, että suoraan paljaiden holvikivien päälle. Maalattu alue rajoittuu tarkasti ikkunasyvennysten kattoon.

Maalaus ja uudempi valkea rappaus vaikuttavat 1920-luvun korjausten yhteydessä tehdyiltä. Ikkunasyvennysten etelä- ja pohjoisseinät on pietty noin + 86.05 korkeuteen asti ja länsiseinä muilta osin noin + 85.26-85.30 korkeuteen.

Eteläistä ikkunasyvennystä kiertää kaikilla kolmella sivulla ts. etelälänsi- ja pohjoissivulla harmaakivestä muuratut ikkunapenkit, joiden yläpinta on noin tasolla + 84.85. Ikkunapenkit eivät ole liitteessä seiniin. Ikkunapenkin mitat ovat tutkimuspohjassa sign. 23.5/39 ja liitteessä 4 olevassa mittauspiirustuksessa sign. 23.8./8.

Pohjoisen ikkunasyvennyksen ikkunapenkit ovat vain sen pohjois- ja eteläseinällä. Ikkunapenkkien yläpinta on noin tasolla + 84.88. Penkit eivät ole täydessäliitteessä seiniin ja ne ovat seiniä myöhäisempään muurausta. Ikkunasyvennyksistä ja -penkeistä on mitat tutkimuspohjassa sig. 23.5/39 ja liitteessä 4 olevassa mittauspiirustuksessa sign. 23.8/8.

Pohjoisempi ikkuna-aukko avattiin 24.7.1970 siinä aikaisemmin olleen oven toteamiseksi. 1700-luvulla ovena ollut ikkuna-aukko on muurattu nykyiseen asuunsa vasta 1920-luvulla. Ikkuna-aukon alaosa oli muurattu harmaista luonnonkivistä, jotka olivat kooltaan:

30 x 25 x 15 cm

58 x 29 x 16 cm

40 x 33 x 28 cm

30 x 28 x 9 cm

Muurauksessa käytetty vaalean harmaata kalkkilaastia, joka sisälsi huonosti sammutettua kalkkia, hienoa hiekkaa ja sepeliä. Muuraustapa oli lähinnä samaa kuin täytemuurauksessa on käytetty. Oviaukosta on erillinen purkukertomus.

Kummankin ikkunasyvennyksen ikkuna puitteineen on 1920-luvulta. Ikkunan-karmit ovat tervattua soiroa (2" x 6"). Karmin korkeus on 120 cm ja leveys 111 cm. Karmit on kiinnitetty samalla laastilla, jota on käytetty pohjoisemman ikkunan alaosan uudessa muurauksessa.

Länsiseinän pohjoispäässä on keskuskierreportaisiin D johtava segmenttikaariseksi muurattu oviaukko, jonka pielet ja holvin etulatomus ovat länsiseinän muuta pintaa syvemmällä. Oviaukon kattoholvin etulatomuksen pohjoispää on n. 30 cm, holvin laessa 54 cm ja eteläpää 61 cm länsiseinän varsinaista julkipintaa syvemmällä. Oviaukon pielimuuraus ei ole varsinaisesti liitteessä Linnantuvan pohjoisseinään, sen sijaan aukon holvauksesta ylöspäin olevassa seinäpinnassa ei voi havaita mitään muurauskatkoja. Oviaukon varsinaiset mitat ilmenevät liitteessä 4 olevasta mittauspiirustuksesta sign. 23.8./8.

Linnantupa E 201

I vaihe

Pitkä sali, joka on ulottunut Kirkkotornista Eerikin torniin. Holvin kantaurat ovat näkyvissä molempien tornien pinnoissa.

Siipi E:n itäseinää muurattu puolustussyistä pikavauhtia niin korkeaksi kuin mahdollista, jolloin siiven länsiseinä on saanut odottaa. Kellareiden E IO1, IO3 itä-länsisuuntaiset seinät muurattu siipi E:n itäseinän yhteydessä. Kaiken todennäköisyyden mukaan myös länsiseinät. Holvauksista ei vielä varmaa.

II vaihe, toteutumaton suunnitelma

Itäseinän noustessa ja länsiseinän odottaessa mahdollisesti kellareiden yläreunan tasolla, oli yhtenäisestä salista Kirkkotorni-Eerikin torni luovuttu ja tila aiottu jakaa useampaan huoneeseen. ^{Sen jälkeen} Se on aiottu jakaa kahteen osaan itä-länsisuuntaisilla poikkimuureilla, jotka ovat holvikäytävän E IO2 seinien jatkeet. E 201:n itämuurissa ovat tartunnat, joiden väliin jäisi alla olevan käytävän "ylempi versio". Mistä ja mihin se olisi johtanut, on täysi arvoitus, oli mahdollisesti myös rakentajille.

Linnantuvan itäseinän holvikaarien tartuntaurat jakautuvat aiotun huoneluvun mukaan kahteen osaan: pohjoisempi, jossa kaaret ulottuvat korkeammalle ja eteläisempi, jossa kaari on huomattavasti matalampi ja jatkuu linnantuvan nykyisen eteläseinän taakse etelään ns. Koukkukellarisiin (, josta sitä ei ole vielä saatu kiinni). Todennäköisesti siis osa Linnantupaa ja Koukkukellarin huoneosa ovat aiotut yhdeksi huonetilaksi. Tässä vaiheessa Kuninkaansalin itäseinä oli ikkunoiden korkeudella eikä aiottu holvattavaksi, - ikkunakomerot ovat ulottuneet ylemmäs nykyisen helvin sisään (holvatut soppelot ikkunoiden yläpuolella).

Linnantuvan eteläpää ja Koukkukellari ovat todennäköisesti aiotut kuuluvaksi itä-länsisuuntaiseen rakennukseen, joka on ns. keittiösiipi Pie-

nellä linnanpihalla. Tähän on myös liittynyt alla oleva kellari E IOI, sillä sen länsiseinä poikkeaa jyrkästi muun siiven länsiseinän suunnasta, mikä olisi selitettävissä sillä, että keittiösiiven pohjoisseinä jo oli olemassa eikä väliseiniä (E IOI:n länsiseinää) tarvinnut muurata siipi E:n suuntaiseksi.

III vaihe, jossa Kuninkaan salista tehdään pääkerros

Linnantuvan kahdesta huonejaosta ja holvauksista luovutaan. Ns. Koukkukellariin asennetaan kaloriferi, joka siis aiheuttaa Linnantuvan eteläseinän työntämisen pohjoiseen nykyiselle paikalleen alla olevan kellarin holvin päälle. Tällaista ratkaisua, poikkimuurin holvin päällä, ei ole muualla linnassa. Varmuuden vuoksi kellarin holvia on vahvistettu vielä yhdellä holvikivikerroksella, (näkyvä ^{pattealle?} Linnantuvan eteläosassa kaivausalueella). Kuninkaan salin eteläpään, kaloriferihuoneen päälle, on tehty paloturvallisuussyistä hiesulla täytetty tila.

Kuninkaansalin holvaamisen vuoksi ikkuna-aukkojen yläpintoja on täytyntä laskea alemmas (soppelot).

Siipi E:n länsiseinä (hyvin arvoituksellinen):

Siinä vaiheessa kun Kuninkaansali jo oli päätetty holvata, alettiin nostaa länsiseinää. Siinä ei näy vaiheen II holvikaaria eikä pystyseinätaruntoja. Linnantuvan eteläseinä ja länsiseinä vaikuttavat samanaikaisilta. Länsiseinään on tässä vaiheessa tehty 2 ikkunaa. Nyt avatussa oviaukossa on jäännökset ikkunapenkeistä, joiden alkuperäisyys ei kuitenkaan ole vielä varma.

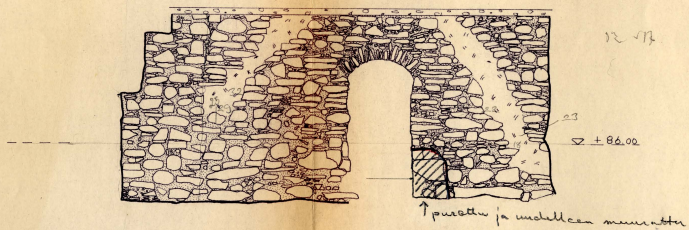
Linnantuvan + Kuninkaansalin länsiseinässä tuntuu olevan kaksi kerrosta. Olisiko mahdollista, että ulkopintaa olisi muurannut varsinainen "fasadimuurari", joka taitavampana on "taiteillut" Kuninkaansalin ikkunoiden kaaret, tekstilaattojen paikoilleen asennuksen, portaalin, pitkät syvennyksmuuraukset seiniin kerrosjakojen kohdalle (syvennyksmuuraukset, jotka olisivat puuparvien kannatusta varten) ym. ???

Fasadimuurauksen yhteydessä olisi Linnantuvan pohjoisin ikkuna kuitenkin muutettu oveksi.

*Alas E-siipi ajatella alkeista
kappaleiksi?*

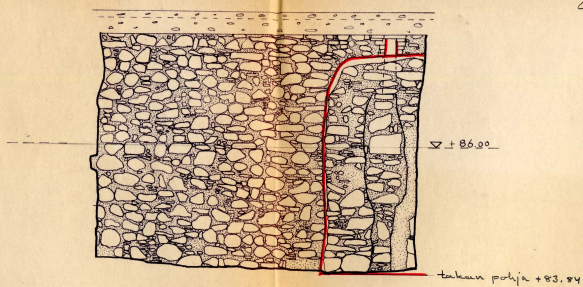
*LII SA
loosu 1970*

Lite 1

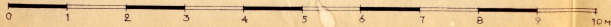

POHJOISSEINÄ

Lite 3

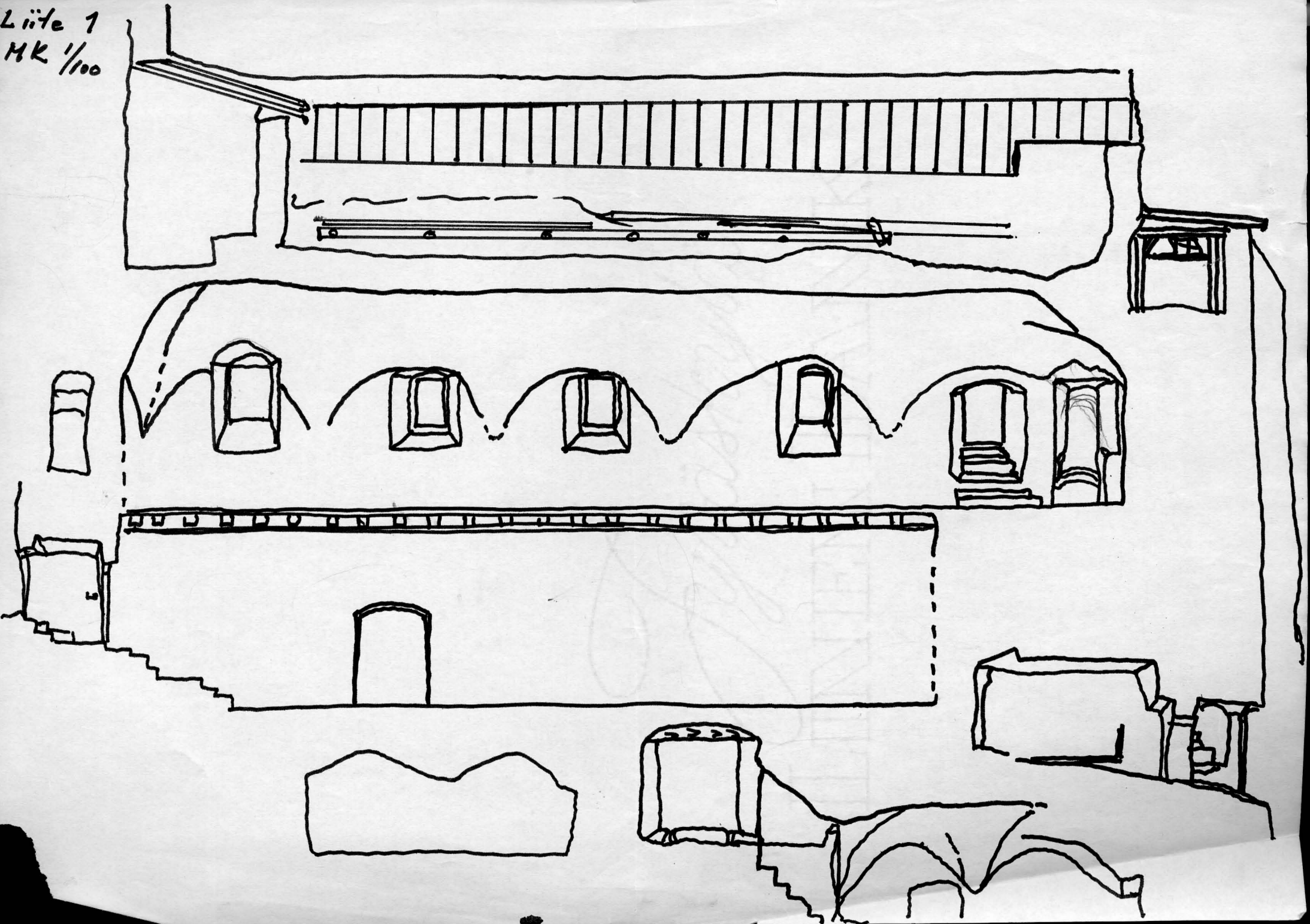
ETELÄSEINÄ

23.8 35
KUSTO

OLAVINLINNAN
LINNANTUPA — E 201
MITTASI JA PIIRSI V. 1964 T. MATKAINEN
KOP. 1964 J. TURUNEN

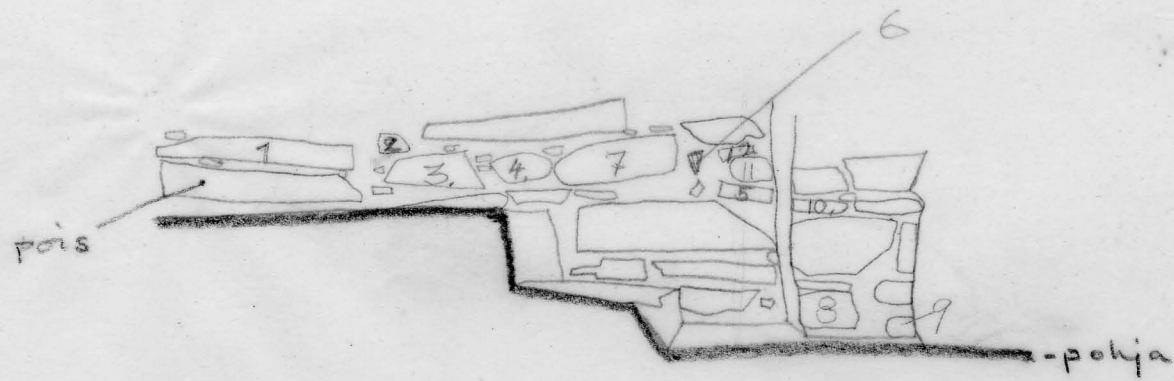
Liite 1
MK 1/100

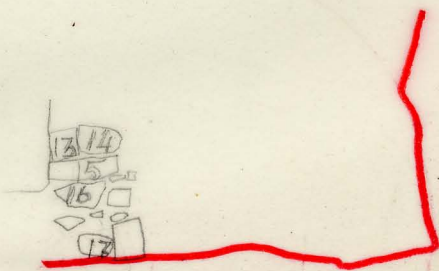
1.

ovikaulko E.201:stä A.101:een
itäpieli
Purattuja ja uudelleen muurattua
seinäpinta ennen purkamista

1, SÄRKYNYT

2,

LINNANTUPA

POHJOISSEINÄ

Orienteeraus E. 201:stä A. 101:een. Itäpääli
Pöytä ja keskellä nurkalla seinäpöytä ennen puolesta